

Sử dụng kết hợp dạy học hợp tác với kỹ thuật “khăn trải bàn” để phát triển phẩm chất, năng lực cho học sinh trong dạy học môn Giáo dục công dân ở cấp trung học cơ sở

Hoàng Thu Thủy*, Nguyễn Thị Mão**

*TS, **ThS. Khoa Giáo dục Chính trị, trường ĐHSP-DHTN

Received: 28/4/2024; Accepted: 8/5/2024; Published: 20/5/2024

Abstract: To implement the 2018 General Education Program, schools are innovating teaching methods, focusing on active and modern teaching methods and techniques. Using the observation, analysis - synthesis method, the article focuses on clarifying the theoretical basis and process of using a combination of cooperative teaching and the "tablecloth" technique in teaching Civics Education in secondary schools to develop qualities and competences of students; thereby, helping teachers improve the quality and effectiveness of teaching this subject in high schools.

Keywords: Teaching methods, teaching techniques, cooperative teaching, competences, qualities, Civics Education.

1. Đặt vấn đề

Dạy học hợp tác là một cách thức tổ chức dạy học nhằm phát triển năng lực giao tiếp và hợp tác của học sinh. Việc sử dụng dạy học hợp tác trong dạy học môn GDCD, giáo viên sẽ phát triển được cho học sinh các phẩm chất nhân ái, trách nhiệm, các năng lực chung như tự chủ và tự học, giao tiếp và hợp tác, giải quyết vấn đề và sáng tạo. Bên cạnh đó, giáo viên còn cần phải kết hợp các kỹ thuật dạy học hiện đại, phù hợp với nội dung của từng bài học và với đối tượng học sinh, điều kiện học tập của các nhà trường. Đối với môn GDCD, việc kết hợp sử dụng dạy học hợp tác với kỹ thuật dạy học “khăn trải bàn” vào thực hiện một số chủ đề của môn học, sẽ góp nâng cao chất lượng, hiệu quả giảng dạy, phát triển cho học sinh các phẩm chất, năng lực cơ bản của người công dân trong tương lai.

2. Nội dung

2.1. Khái quát chung về dạy học hợp tác và kỹ thuật “khăn trải bàn”

2.1.1. Dạy học hợp tác

Dạy học hợp tác là cách thức tổ chức dạy học, trong đó học sinh làm việc theo nhóm để cùng nhau nghiên cứu, trao đổi ý tưởng và giải quyết vấn đề đặt ra [3, tr.61].

Dạy học hợp tác có các đặc điểm sau đây:

Thứ nhất, xây dựng được nhóm học tập của học sinh chia theo tiêu chí.

Thứ hai, các nhóm thực hiện nhiệm vụ học tập được giao.

Thứ ba, hình thành thành kỹ năng hợp tác, khả năng giải quyết vấn đề cho học sinh, thông qua đó các

vấn đề nêu ra được giải quyết.

Như vậy, khi sử dụng cách thức tổ chức dạy học hợp tác sẽ phát triển được cho học sinh tính chủ động, tích cực, trách nhiệm, khả năng giao tiếp và hợp tác cùng nhau để giải quyết các nhiệm vụ được giao. Điều này sẽ khắc phục được sự thụ động, nhút nhát của nhiều học sinh trong các giờ học. Các em có nhiều cơ hội để được thể hiện mình và biết cách để cùng nhau chia sẻ công việc và làm tốt các nhiệm vụ học tập được giao. Đây chính là cách thức tổ chức dạy học đang được giáo viên lựa chọn chủ yếu để thực hiện có hiệu quả các tiết dạy đáp ứng yêu cầu đổi mới giáo dục hiện nay.

2.1.2. Kỹ thuật dạy học “khăn trải bàn”

Kỹ thuật dạy học được hiểu là những biện pháp, cách thức hành động của của giáo viên và học sinh trong các tình huống hành động nhằm thực hiện giải quyết một nhiệm vụ/nội dung cụ thể [5, tr.45].

Có nhiều kỹ thuật dạy học khác nhau được giáo viên sử dụng trong quá trình dạy học. Trong đó, kỹ thuật dạy học “khăn trải bàn” là kỹ thuật mà giáo viên tổ chức hoạt động học tập cho học sinh mang tính hợp tác, kết hợp giữa hình thức học tập cá nhân và hình thức học tập nhóm [6, tr.32]

Sử dụng kỹ thuật khăn trải bàn trong dạy học, giáo viên sẽ kích thích và thúc đẩy sự tham gia tích cực của học sinh. Giúp học sinh gia tăng tính tự chủ, trách nhiệm, khả năng giải quyết vấn đề trong khi thực hiện các nhiệm vụ học tập. Đồng thời, còn phát triển sự tương tác giữa các học sinh trong nhóm với nhau. Khi sử dụng “kỹ thuật khăn trải bàn” giáo viên cũng có thể

thực hiện tốt việc phát triển năng lực tự chủ và tự học, năng lực giao tiếp và hợp tác, giải quyết vấn đề, năng lực tìm hiểu và tham gia vấn đề kinh tế - xã hội cho học sinh trong học tập môn GDCD ở trường THCS.

2.2. Sử dụng kết hợp dạy học hợp tác với kỹ thuật “khăn trải bàn” để phát triển phẩm chất, năng lực cho học sinh trong dạy học môn GDCD ở các trường THCS

Dạy học theo hướng phát triển năng lực là hình thức dạy học hướng tới mục tiêu phát triển tối đa phẩm chất và năng lực của người học thông qua cách thức tổ chức các hoạt động học tập độc lập, tích cực, sáng tạo của học sinh dưới sự tổ chức, định hướng của giáo viên.

Với hình thức dạy học này, người học sẽ phát huy được các khả năng về kiến thức, năng lực, phẩm chất trong quá trình học tập. Học sinh không còn thụ động theo lối mòn “thầy đọc, trò ghi” mà trở lên chủ động, tích cực trong học tập.

Môn GDCD được dạy ở bậc trung học cơ sở, thuộc nhóm môn học bắt buộc. Nội dung môn học định hướng chính vào giáo dục về giá trị bản thân, gia đình, quê hương, cộng đồng, nhằm hình thành cho học sinh thói quen, nền nếp cần thiết trong học tập, sinh hoạt và ý thức tự điều chỉnh bản thân theo các chuẩn mực đạo đức và quy định của pháp luật

Môn học giúp học sinh có ý thức tự điều chỉnh, tự hoàn thiện bản thân theo các chuẩn mực đạo đức và quy định của pháp luật dựa trên nhận thức, thái độ và hành vi đúng đắn, tích cực về quyền, bổn phận, nghĩa vụ và trách nhiệm công dân trong quan hệ với gia đình, xã hội, với công việc, với môi trường thiên nhiên, với đất nước và nhân loại. Đồng thời, môn học còn giúp học sinh củng cố, nâng cao các năng lực đã được hình thành, phát triển ở tiểu học; hình thành, duy trì mối quan hệ hoà hợp với những người xung quanh; thích ứng một cách linh hoạt với xã hội biến đổi và thực hiện mục tiêu, kế hoạch của bản thân trên cơ sở các giá trị đạo đức, quy định của pháp luật; hình thành phương pháp học tập, rèn luyện, hoàn chỉnh tri thức và kỹ năng nền tảng để tiếp tục học lên trung học phổ thông, học nghề hoặc tham gia vào cuộc sống lao động [2, tr.6].

Để phát triển phẩm chất và năng lực cho học sinh trong dạy học môn GDCD, giáo viên cần có sự kết hợp giữa các cách thức tổ chức dạy học, phương pháp dạy học tích cực và kỹ thuật dạy học hiện đại. Việc kết hợp giữa sử dụng dạy học hợp tác và kỹ thuật dạy học “khăn trải bàn” là quá trình giáo viên sử dụng đồng thời giữa việc tổ chức cho học sinh làm việc nhóm

giải quyết các nhiệm vụ học tập được giao; trong quá trình hợp tác thảo luận, học sinh sẽ lựa chọn cách trình bày nội dung thảo luận của cá nhân và nhóm ra giấy theo kỹ thuật khăn trải bàn. Học sinh trong các nhóm sẽ viết các câu trả lời ra các góc của tờ giấy A0 do giáo viên phát theo thời gian quy định của nhóm. Sau đó, cả nhóm cùng thảo luận, thống nhất để ghi ý kiến của nhóm vào khung chính giữa của tờ giấy A0, cử người báo cáo kết quả thảo luận của nhóm trước lớp.

2.3. Quy trình và điều kiện sử dụng kết hợp dạy học hợp tác với kỹ thuật “khăn trải bàn” để phát triển phẩm chất, năng lực cho học sinh trong dạy học môn GDCD ở các trường THCS

2.3.1. Quy trình sử dụng kết hợp dạy học hợp tác với kỹ thuật “khăn trải bàn” để phát triển phẩm chất, năng lực cho học sinh trong dạy học môn Giáo dục công dân ở các trường trung học cơ sở

Bước 1: Sự chuẩn bị của giáo viên

- Căn cứ vào mục tiêu và yêu cầu cần đạt của các chủ đề trong môn học, giáo viên cần xác định sẽ thực hiện dạy học hợp tác ở hoạt động nào.

- Thành lập các nhóm nhỏ theo tiêu chí cụ thể (theo vị trí chỗ ngồi, theo bàn, theo tổ...) để thiết kế hoạt động cho phù hợp với nhóm.

- Xây dựng các hình thức như phiếu học tập để giao nhiệm vụ cho các nhóm, quy định cách thức tổ chức hoạt động hợp tác giữa các thành viên trong nhóm.

- Quy định thời gian hoạt động nhóm sao cho phù hợp với một tiết dạy.

- Lựa chọn kỹ thuật dạy học “khăn trải bàn” để học sinh trình bày kết quả thảo luận của cá nhân và nhóm. Cho nên, giáo viên sẽ chia học sinh trong lớp thành các nhóm nhỏ, có từ 4 đến 6 học sinh trong một nhóm. Mỗi nhóm sẽ nhận nhiệm vụ của giáo viên giao cho, yêu cầu thực hiện có thể giống hoặc khác nhau. Đồ dùng học tập phục vụ cho kỹ thuật dạy học này là mỗi nhóm sẽ nhận được một tờ giấy A0 và các loại bút màu.

Bước 2: Tổ chức hoạt động dạy học hợp tác

Ở bước này giáo viên thực hiện các công việc sau:

- *Chuyển giao nhiệm vụ học tập:* Giáo viên giao chủ đề cho các nhóm, nêu yêu cầu, các sản phẩm cần đạt, tiêu chí đánh giá, thời gian thảo luận, hợp tác của học sinh.

- *Thực hiện nhiệm vụ học tập có sự hợp tác:* học sinh nhận nhóm, nhận giấy A0, bút màu (các loại), thảo luận về quy định của nhóm, bầu người báo cáo, thảo luận về nhiệm vụ của nhóm, cùng nhau bàn bạc thực hiện giải quyết vấn đề theo nhiệm vụ được giao và chuẩn bị sản phẩm báo cáo.

Nhóm sẽ sử dụng kỹ thuật “khăn trải bàn” để trình

bày kết quả thảo luận.

- *Trình bày và đánh giá kết quả thực hiện nhiệm vụ học tập có sự hợp tác*: Các nhóm cử người báo cáo kết quả sản phẩm của nhóm được ghi trên giấy trước lớp. Học sinh trong lớp lắng nghe và nhận xét sản phẩm của nhóm báo cáo, đặt câu hỏi nếu có. Giáo viên sẽ nhận xét đánh giá cuối cùng về tinh thần hợp tác, kết quả làm việc nhóm và khái quát lại vấn đề thảo luận.

- *Trình bày và đánh giá kết quả thực hiện nhiệm vụ học tập có sự hợp tác*:

+ Các nhóm cử người báo cáo kết quả thảo luận của nhóm mình.

+ Các nhóm khác lắng nghe, nhận xét, đưa ra bình luận.

+ Giáo viên nhận xét, đánh giá tinh thần thái độ hợp tác, làm việc của các nhóm, sản phẩm báo cáo, chốt lại kiến thức để làm nổi bật được các truyền thống tốt đẹp của dân tộc thể hiện qua từng thông tin cũng như khẳng định được giá trị to lớn mà các truyền thống đó mang lại.

2.3.2. Điều kiện sử dụng kết hợp DHHT với kỹ thuật “khăn trải bàn” để phát triển phẩm chất, năng lực cho học sinh trong dạy học môn GDCD ở các trường THCS

Thứ nhất, giáo viên phải căn cứ vào yêu cầu cần đạt của các chủ đề để đưa ra quyết định lựa chọn cách thức tổ chức, phương pháp dạy học và kỹ thuật dạy học nào sẽ là phù hợp. Bởi không phải chủ đề nào trong chương trình môn GDCD đều có thể sử dụng kết hợp cách thức tổ chức dạy học hợp tác với sử dụng kỹ thuật “khăn trải bàn”. Cũng không phải hoạt động nào trong các hoạt động dạy học đều có thể sử dụng hiệu quả việc kết hợp giữa cách thức tổ chức dạy học với kỹ thuật dạy học này. Vì thế, giáo viên cần có sự lựa chọn cho phù hợp để khi sử dụng đem lại hiệu quả cho tiết học, học sinh phát triển được các phẩm chất, năng lực cần có của người công dân.

Thứ hai, khi lựa chọn chủ đề, nội dung đưa ra cho học sinh giải quyết, giáo viên cần đảm bảo phù hợp năng lực nhận thức của học sinh, để học sinh có thể vận dụng được kiến thức của bản thân, nghiên cứu sách giáo khoa giải quyết được. Nhiệm vụ học tập cần đủ khó để thực hiện dạy học theo nhóm (không nên tổ chức học tập theo nhóm với nhiệm vụ đơn giản, ít khó khăn) vì nếu nhiệm vụ quá dễ sẽ làm cho hoạt động nhóm trở nên nhàm chán và chỉ mang tính chất hình thức, học sinh sẽ không cần tư duy, động não, sẽ không kích thích được tính sáng tạo ở người học.

Thứ ba, giáo viên cần xác định số lượng nhóm cho phù hợp với số lượng thành viên trong lớp để đảm bảo việc thực hiện kỹ thuật “khăn trải bàn” được hiệu quả,

tránh việc nhóm quá đông học sinh, việc thực hiện nhiệm vụ của các thành viên trong nhóm sẽ không hiệu quả. Không gian làm việc cần đảm bảo phù hợp để học sinh thuận tiện trong việc trao đổi và thảo luận (học sinh trong nhóm cần nghe và nhìn thấy nhau, đặc biệt là với hình thức thảo luận nhóm).

Thứ tư, giáo viên cũng cần phân bổ thời gian cho hợp lý giữa thời gian các nhóm thảo luận, thời gian báo cáo đảm bảo các ý kiến thảo luận của các em đều được trao đổi. Có sự trao đổi, nhận xét giữa các nhóm để phát triển năng lực giao tiếp, năng lực giải quyết vấn đề và sáng tạo ở học sinh.

3. Kết luận

Đổi mới phương pháp, kỹ thuật dạy học để mang lại chất lượng và hiệu quả cho các giờ học đã và đang được giáo viên rất chú trọng trong quá trình dạy học ở các nhà trường. GDCD là môn học đóng vai trò quan trọng trong Chương trình Giáo dục phổ thông 2018, vì thế để phát huy được vai trò của môn học này, giáo viên cần lựa chọn được hình thức tổ chức, các phương pháp, kỹ thuật dạy học cho phù hợp với yêu cầu cần đạt của các chủ đề môn học, phù hợp với đối tượng người học.

Việc giáo viên lựa chọn sử dụng kết hợp giữa cách thức tổ chức dạy học hợp tác với kỹ thuật dạy học “khăn trải bàn” vào dạy một số chủ đề của môn GDCD sẽ giúp học sinh phát triển được các phẩm chất nhân ái, trách nhiệm, năng lực tìm hiểu và tham gia hoạt động kinh tế - xã hội, năng lực tự chủ và tự học, năng lực giao tiếp và hợp tác, năng lực giải quyết vấn đề và sáng tạo. Qua đó, góp phần nâng cao chất lượng của môn học, học sinh trở nên tích cực, chủ động hơn trong các giờ học môn GDCD ở trường phổ thông.

Tài liệu tham khảo

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), *Chương trình Tổng thể (Ban hành kèm theo Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26 tháng 12 năm 2018 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo)*.

2. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), *Chương trình giáo dục phổ thông - Chương trình môn Giáo dục công dân (Ban hành kèm theo Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26 tháng 12 năm 2018 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo)*.

3. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2020), *Tài liệu hướng dẫn bồi dưỡng giáo viên cốt cán, Modul 2*, trường ĐHSP Thành phố Hồ Chí Minh.

4. Nguyễn Văn Cường, Bernd Meier. (2018). *Lý luận dạy học hiện đại – Cơ sở đổi mới mục tiêu, nội dung và phương pháp dạy học*, Nxb Đại học Sư phạm.

5. *Dạy và học tích cực, một số phương pháp và kỹ thuật dạy học*, Dự án Việt Bỉ